

O carte măsurată în lingurițe de cafea

POLIROM

Patti Smith

Trenul M

BIBLIOTECA POLIROM

Patti Smith

Trenul M

Traducere din limba engleză și note
de Ona Frantz

POLIROM
2016

Fotografii

Café 'Ino	11
Fred, fluviul Maroni	16
Călăuză, fluviul Maroni	17
Quartier Disciplinaire.....	19
Gratii, celulă comună	20
Fluviul Cayenne.....	24
Scaunul lui Roberto Bolaño.....	29
Balon argintiu	33
Măsuța de toaletă din dormitor.....	35
Cafetieră călugăr	38
Masa de la campionatul din 1972	43
Bizoni, Berlin	45
Perete, cafeneaua Pasternak.....	48
Turn, Berlin	49
Tendă, cafeneaua Pasternak.....	54
Detaliu de statuie, Berlin	57
Ursul lui Tolstoi, Moscova	68
Barul Arcade, Detroit	81
Autoarea în primăvara lui 1954.....	85
Pavillon de la Reine, Paris	88
Cronica păsării-arc, Café 'Ino	91

Fintînă, Buenos Aires	98
Masa lui Schiller, Jena	99
Patul Fridei Kahlo	101
Cîrjele Fridei	118
Rochia Fridei	119
Stația West Fourth Street	120
Fred în Nawader	124
Sălcii, Saint Clair Shores	126
Bungalow, plaja Rockaway	131
Rămășițe de promenadă	136
Alamo cu drapel	145
Templul de aur, Kyoto	156
Veșmînt de fantomă	161
Ace și Dice, Kamakura	169
Gara Kita-Kamakura	170
Cățuie cu tămîie	172
Mormîntul lui Akutagawa	173
Mască de comedie	176
Café Collage, Venice Beach	181
Biserica Saint Thomas à Becket	186
Mormîntul Sylviei Plath	188
Cameră de interogatoriu, <i>Intenții criminale</i>	191
Café 'Ino, ziua închiderii	192
Cămașa lui Parsifal, Neuhausen	198
Detaliu de statuie, Berlin	200
Cu Paul Bowles la Tanger	204
Mormîntul lui Jean Genet, Larache	212
Fred de Ziua Tatălui, lacul Ann	213
Șine în deșert, Namibia	227
Mașina de scris a lui Hermann Hesse	229
Bastonul Virginiei Woolf	231
Cafeneaua Wow, cheiul de la Ocean Beach	234

Stații

Café 'Ino	12
Schimb canale	30
Biscuiți în formă de animale	46
Puricele sugă sînge	63
Un sac cu fasole	69
Ceasul fără arătătoare	80
Fîntîna	86
Roata norocului	102
Cum am pierdut pasărea-arc	121
Numele ei era Sandy	137
<i>Vecchia zimarra</i>	149
Mu (Neantul)	152
Demonii cerului de furtună	182
Un vis cu Alfred Wegener	195
Drumul spre Larache	201
Drum bătut	214
Cum ucide Linden ceea ce iubește	219
Valea Lucrurilor Pierdute	222
Ora amiezii	228

Nu-i deloc ușor să scrii despre nimic.

Așa spunea un văcar când am pătruns într-un cadru dintr-un vis. Oarecum chipeș și teribil de laconic, insul se legăna pe un șezlong, lăsându-se pe spate și atingînd în treacăt cu borul pălăriei Stetson zidul exterior, sur, al unei cafenele solitare. Spun solitare pentru că nu părea să mai existe altceva prin preajmă, în afară de o pompă de benzină scoasă din uz și o adăpătoare ruginită, împodobită cu un colier de tăuni peste borhotul de apă stătută. Nici oameni nu erau prin jur, dar lui nu părea să-i pese. Și-a tras borul pălăriei peste ochi și a continuat să vorbească. Era exact modelul Open Road Silverbelly pe care îl purta Lyndon Johnson.

— Dar noi o ținem una și bună, a spus el mai departe, nutrim tot soiul de speranțe nebunești. Să-i izbăvim pe cei pierduți, o fărîmă de epifanie personală. E o dependență, ca jocurile mecanice sau golful.

— E mult mai ușor să vorbești despre nimic, am spus eu.

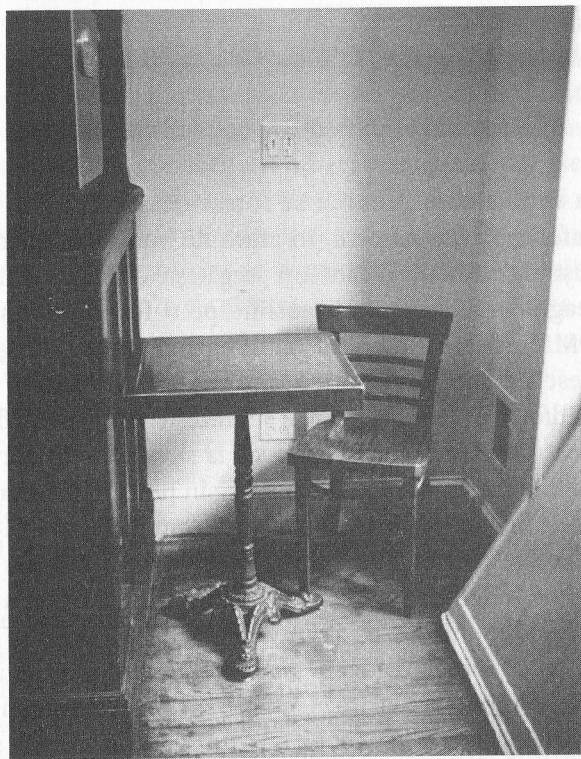
Nu mi-a ignorat fățiș prezența, dar nici nu mi-a răspuns.

— Ei, mă rog, asta-i părerea mea.

— Cît pe ce s-o lași baltă, să-ți arunci crosele în rîu, cînd deodată îți intri în mînă, mingea se rostogolește drept în gaură și pălăria întoarsă ți se umple de monede.

Soarele i s-a reflectat în marginea cataramii de la curea, proiectînd un fulger care a sclipit peste întinderea deșertului. S-a auzit un fluierat strident, iar cînd am pășit spre dreapta, i-am prins cu coada ochiului umbra revărsînd o altă garnitură de sofisme, dintr-un unghi cu totul diferit.

— Am mai fost aici, nu-i așa?

El stătea acolo, uitându-se lung în zare, și nu spunea nimic. Scîrba naibii, mi-am zis. Nici nu mă bagă în seamă.

— Hei, i-am spus, nu-s eu aia care-a murit. Nu-s o umbră trecătoare. Sînt aici, în carne și oase.

A scos din buzunar un carnețel și s-a apucat să scrie.

— Ar trebui măcar să te uiți la mine, am continuat. În definitiv, e visul meu.

M-am dus mai aproape. Suficient de aproape ca să văd ce scria. Deschisese carnețelul la o pagină goală și deodată pe ea s-au materializat cinci cuvinte.

Ba nu, e al meu.

— Ei, fir-aș a naibii, am murmurat.

Mi-am pus mîna streășină la ochi, ca să văd și eu la ce se uită el: nori de praf camion cu platformă scaieți cer alb – o mulțime de nimic.

— Scriitorul e un dirijor, a spus el tărăgănat.

Am plecat de-acolo, lăsîndu-l să continue cu detalii despre făgașul sinuos al circumvoluțiunilor minții. Vorbele care mai stăruiau în aer au secat cînd m-am urcat în propriul tren, care m-a depus, complet îmbrăcată, în patul meu boțit de-acasă.

Imediat ce am deschis ochii, m-am ridicat, am mers clătî-nîndu-mă pînă la baie și mi-am stropit fața cu apă dintr-o singură mișcare iute. Mi-am tras ghetele în picioare, am hrănit pisicile, mi-am luat fesul marinăresc și vechea mea haină neagră și am pornit-o pe traseul pe care-l bătusem de-atîtea ori, traversînd bulevardul în direcția străzii Bedford și a unei mici cafenele din Greenwich Village.

Café 'Ino

Patru ventilatoare de tavan se rotesc deasupra mea.

În Café 'Ino nu e nimeni, în afară de bucătarul mexican și de un puști pe nume Zak, care îmi pregătește comanda obișnuită: pâine neagră prăjită, ulei de măsline pe o farfurioară și cafea neagră. Mă înghesui în colțul meu, cu haina pe mine și fesul marinăresc pe cap. E ora nouă dimineața. Sînt primul client. Strada Bedford, în orașul care abia se trezește. Masa mea, flancată de automatul de cafea și de vitrina de la stradă, îmi oferă o senzație de intimitate, așa că pot să mă retrag în propria-mi atmosferă.

Sfîrșit de noiembrie. Micuța cafenea e cam răcoroasă. Și-atunci de ce se rotesc palele ventilatoarelor? Poate că dacă mă uit fix la ele vreme îndelungată, o să-mi meargă și mie mintea la fel.

Nu-i deloc ușor să scrii despre nimic.

Parcă aud vorba tărăgănată a văcarului, lentoarea ei autoritară. Îmi notez în grabă fraza lui pe un șervețel. Cum poate cineva să te scoată din pepeni într-un vis și pe urmă să mai aibă și tupeul să-ți stăruie în minte? Simt nevoia să-l contrazic, nu doar ripostînd cu o replică spontană, ci făcînd un gest anume. Îmi privesc mîinile. Sînt convinsă că aş putea scrie la nesfîrșit despre nimic. Măcar de-aș avea nimic de spus.

După o vreme Zak îmi pune în față o ceașcă nouă de cafea.

— Asta-i ultima dată cînd vă servesc, îmi spune el pe un ton solemn.

Zak face cafeaua cea mai bună de-acolo, așa că mă întristează să aud așa ceva.

— De ce? Pleci undeva?

— Îmi deschid o cafenea cu terasă la malul mării, pe promenada de scîndură de pe plaja Rockaway.

— O cafenea pe plajă! Ei, ca să vezi, o cafenea pe plajă!

Îmi întind picioarele și mă uit la Zak, care își îndeplinește sarcinile matinale. N-avea de unde să știe că nutream cîndva visul de a-mi deschide eu însămi o cafenea. Cred că mi s-a declanșat cînd am început să citesc despre traiul în cafenele al beatnicilor, suprarealiștilor și poeților simboलिști francezi. În locurile unde am copilărit eu nu erau cafenele, dar ele existau în cărțile mele și prosperau în imaginația mea. În 1965 venisem în New York City din South Jersey doar așa, ca să mă vîntur prin oraș, și nimic nu mi se părea mai romantic decît să stau și să scriu poezie într-o cafenea din Greenwich Village. Într-un tîrziu mi-am făcut curaj să intru în Caffè Dante de pe strada MacDougal. Cum nu-mi permiteam să iau masa acolo, am băut doar o cafea, dar nimeni n-a părut deranjat. Pereții erau acoperiți cu ilustrații reprezentînd orașul Florența și cu scene din *Divina comedie*. Scenele acelea sînt și azi tot acolo, decolorate după decenii de fum de țigară.

În 1973 m-am mutat într-o cameră spațioasă și văruiată în alb, cu o bucătărie mică, aflată pe aceeași stradă, la doar două cvartale de Caffè Dante. Puteam să mă strecor pe fereastra din față, să mă așez pe scara de incendiu și să pontez ce se mai întîmpla la Kettle of Fish, unul dintre barurile frecventate de Jack Kerouac. După colț, pe strada Bleecker, era o tarabă mică la care un tînăr marocan vindea rulouri proaspete, anșoa în saramură și buchete de mentă proaspătă. Mă trezeam devreme și-mi cumpăram provizii. Fierbeam apa și o turnam într-un ceainic umplut cu mentă, apoi îmi petreceam după-amiezile bînd ceai, fumînd fărîme de hașiș și recitînd istorisirile lui Mohammed Mrabet și Isabelle Eberhardt.

Pe vremea aceea Café 'Ino nu exista. Mă așezam în dreptul unei ferestre joase de la Caffè Dante, ce dădea spre colțul unei

mici alei, și citeam *Cafeneaua de pe plajă* a lui Mrabet. Un tânăr vânzător de pește pe nume Driss se întâlnește cu un ins trăsnet, singuratic și neprietenos, care are o așa-zisă cafenea, cu o singură masă și un singur scaun, pe o fișie de țărnam stîncos de lîngă Tanger. Atmosfera letargică din jurul cafenelei m-a captivat într-atît, încît nu mi-am mai dorit nimic altceva decît să stau și eu acolo. La fel ca Driss, visam să-mi deschid un local al meu. Mă gîndeam atît de tare la el, încît mai c-aș fi fost în stare să-i trec pragul: Café Nerval, un colț de rai unde poeți și călători puteau găsi simplitatea unui refugiu.

Îmi imaginam niște covoare persane ponosite acoperind podele de scînduri late, două mese de lemn lungi cu bănci, cîteva mese mai mici și un cuptor de pîine. În fiecare dimineață aș fi șters mesele cu ceaiuri aromate, cum se face în Chinatown. Fără muzică, fără meniuri. Doar tăcere cafea neagră ulei de măsline mentă proaspătă pîine neagră. Pereții împodobiți cu fotografii: un portret melancolic reprezentîndu-l pe tizul cafelei și o imagine mai micuță cu Paul Verlaine, poetul damnat, cu pardesiul pe el, prăbușit pe scaun în fața unui pahar cu absint.

În 1978 am pus mîna în mod neașteptat pe o mică sumă de bani și am reușit să depun garanția pentru închirierea unei clădiri fără etaj de pe East Tenth. Pe vremuri acolo fusese un salon cosmetic, dar între timp rămăsese pustie, nu mai avea decît trei ventilatoare albe de tavan și cîteva scaune pliante. Fratele meu, Todd, a supravegheat lucrările de reparații, am văruiat împreună pereții cu alb și am ceruit podelele de scînduri. Două lucarne late inundau spațiul cu lumină. Mi-am petrecut cîteva zile sub ele, așezată la o masă pliantă, bînd cafea de la băcănie și planificîndu-mi următoarea mișcare. Îmi trebuiau fonduri pentru o toaletă nouă, pentru un automat de cafea și pentru mulți metri de muselină albă, ca să pun perdele la ferestre. Lucruri practice, care de obicei se topeau în muzica închipuirilor mele.

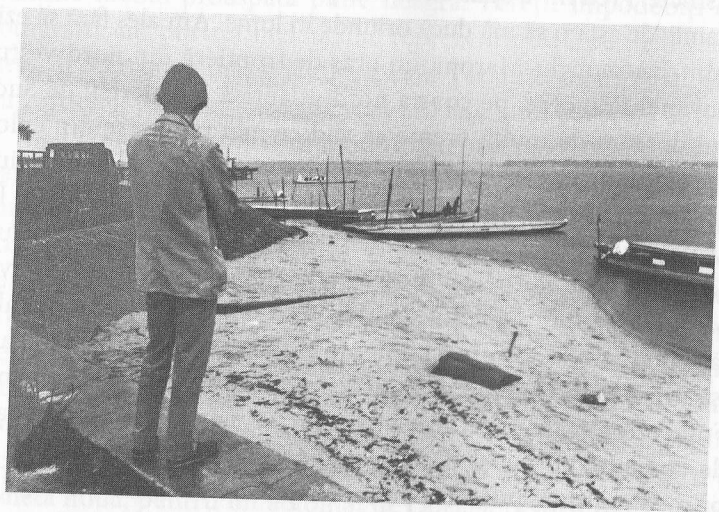
Pînă la urmă am fost obligată să renunț la cafeneaua mea. Cu doi ani în urmă îl cunoscusem la Detroit pe muzicianul Fred Sonic Smith. Fusese o întîlnire neașteptată, care îmi modificase

treptat cursul vieții. Dorul de el se infiltra în toate – în poeziile mele, în cîntecele mele, în inima mea. Suportam amîndoi o existență paralelă, făcînd naveta de la New York la Detroit și înapoi, cu întîlniri scurte, care se terminau întotdeauna cu despărțiri sfîșietoare. În timp ce eu schițam locul unde urma să instalez o chiuvetă și un automat de cafea, Fred mă implora să vin să locuiesc cu el în Detroit. Nimic nu mi s-a părut atunci mai important decît să stau alături de dragostea mea, cu care eram sortită să mă căsătoresc. Luîndu-mi la revedere de la New York City și de la aspirațiile pe care le includea, am împachetat ce-aveam mai de preț și am lăsat în urmă tot restul – prin urmare, am pierdut garanția și cafeneaua. Nu mi-a părut. Orele pe care le petrecusem în singurătate, bînd cafea la masa pliantă și scaldată în strălucirea cafenelei mele din vis, îmi erau de ajuns.

Cu cîteva luni înainte de aniversarea primului nostru an de căsnicie, Fred mi-a spus că dacă îi promit că-i dăruiesc un copil, înainte de asta o să mă ducă oriunde în lume. Am ales fără să ezit Saint-Laurent-du-Maroni, un oraș de frontieră din nord-vestul Guyanei Franceze, pe coasta nord-atlantică a Americii de Sud. Îmi doream de multă vreme să văd ce mai rămăsese din colonia penitenciară franceză unde erau expediați cîndva nelegiuirii înrăiți înainte de-a fi transferați pe Insula Diavolului. În *Jurnalul unui hoț*, Jean Genet descriesese Saint-Laurent ca pe un pămînt sfințit, iar pe cei încarcerați acolo, cu o empatie evlavioasă. Scrisese în *Jurnalul* său despre o ierarhie a infraționalității intangibile, despre o sfințenie bărbătească înfloritoare, care își atinsese apogeul pe tărîmurile înspăimîntătoare ale Guyanei Franceze. Urcase scara aceea treaptă cu treaptă – trimis la școala de corecție, borfaș și de trei ori perdant –, dar exact cînd își primea sentința, pușcăria pe care o privise cu atîta venerație se închidea, fiind considerată inumană, iar ultimii deținuți supraviețuitori erau trimiși înapoi în Franța. Genet și-a ispășit condamnarea la închisoarea Fresnes, văicărindu-se amarnic pentru că n-avea să atingă niciodată măreția la care aspira. Zdrobit, el scria: „Mi-a fost furată dezonoarea“.

Genet a ajuns la pușcărie prea târziu ca să se mai alăture frăției pe care o immortalizase în opera sa. A fost lăsat dincolo de zidurile închisorii, precum băiețelul olog din Hamelin, căruia i s-a refuzat intrarea într-un paradis al copiilor fiindcă a ajuns prea târziu ca să-i mai treacă poarta.

De-acum, ajuns la șaptezeci de ani, avea, pare-se, o sănătate subredă, așa că era puțin probabil să meargă vreodată acolo el însuși. Îmi imaginam momentul când aveam să-i duc țărână și pietre din locul acela. Deși adesea îl amuzau ideile mele donquijotești, Fred n-a luat în glumă această îndatorire pe care mi-o asumasem singură. S-a arătat de acord și n-a protestat. I-am scris lui William Burroughs, pe care îl cunoșteam de când aveam vreo douăzeci și ceva de ani. Cum era apropiat de Genet și avea și el propriile sensibilități romantice, William mi-a promis că mă va ajuta să livrez pietrele la momentul potrivit.

Ca să ne pregătim călătoria, Fred și cu mine am petrecut zile în șir la biblioteca publică din Detroit, unde am studiat istoria Surinamului și a Guyanei Franceze. Abia așteptam să explorăm un loc în care nu mai fusese nici unul dintre noi și am trasat

pe hartă primele etape ale călătoriei: singura rută disponibilă era un zbor comercial către Miami, de unde o linie aeriană locală urma să ne ducă prin Barbados, Grenada și Haiti, ca să ne debarce în cele din urmă în Surinam. După aceea trebuia să depistăm drumul către un orașel riveran de la marginea capitalei, iar odată ajunși acolo, să închiriem o ambarcațiune cu care să traversăm fluviul Maroni pînă în Guyana Franceză. Ne-am planificat pașii pînă tîrziu în noapte. Fred a cumpărat hărți, haine maro-gălbui, cecuri de călătorie și o busolă, și-a tuns părul lui lung și lins și a cumpărat un dicționar francez. Cînd adopta o idee anume, o privea din toate unghiurile. Nu s-a apucat totuși să-l citească pe Genet. Treaba asta a lăsat-o în seama mea.

Fred și cu mine am luat avionul spre Miami într-o duminică și am rămas două nopți acolo, la un motel de pe autostradă numit Mr. Tony's. Aveam în cameră un mic televizor alb-negru fixat în perete, aproape de tavanul jos, care funcționa cu monede. Am mâncat fasole roșie și orez auriu la Little Havana și am vizitat Crocodile World. Scurta ședere acolo ne-a pregătit pentru arșița extremă pe care urma s-o înfruntăm. Călătoria noastră

era o operațiune de durată, fiindcă în Grenada și în Haiti toți pasagerii erau obligați să coboare din avion cît timp se percheziționa cala în căutarea mărfurilor de contrabandă. În cele din urmă am aterizat în Surinam la răsăritul soarelui. Cîțiva soldați tineri, înarmați cu puști automate, se uitau cum eram mînați într-un autobuz, care ne-a transportat la un hotel verificat și autorizat. Se apropia prima aniversare a unei lovituri de stat militare care răsturnase guvernul democratic la 25 februarie 1980: o aniversare care o preceda pe a noastră cu doar cîteva zile. Eram singurii americani de-acolo și ne-au asigurat că ne aflam sub protecția lor.

După ce am petrecut cîteva zile cocoșîndu-ne sub arșița capitalei Paramaribo, un ghid ne-a dus cu mașina o sută cincizeci de kilometri, pînă la orașul Albina, pe malul vestic al fluviului care mărginea Guyana Franceză. Cerul rozaliu era plin de nervurile trăsnetelor. Ghidul nostru a găsit un băiat care s-a învoit să ne treacă peste Maroni cu piroga, un fel de canoe lungă, cioplită dintr-un trunchi de copac. Fiind împachetate judicios, bagajele noastre erau foarte ușor de manevrat. Am pornit pe o ploaie ușoară, care s-a întetit rapid, devenind torențială. Băiatul mi-a oferit o umbrelă și ne-a avertizat să nu stăm cu degetele în apa care înconjura barca de lemn joasă. Am băgat de seamă brusc că fluviul roia de pești mici și negri. *Piranha!* Mi-am tras repede mîna, iar el a rîs.

După vreo oră băiatul ne-a lăsat la poalele unui mal abrupt. Și-a tras piroga pe mal și s-a dus să se adăpostească lîngă niște muncitori, sub o mușama neagră întinsă pe patru stîlpi de lemn. Pe oamenii aceia părea să-i distreze zăpăceala noastră de moment și ne-au făcut semn în direcția străzii principale. În timp ce noi ne luptam să urcăm o movilă lunecoasă, ritmurile de calipso de la *Soca Dance* al lui Mighty Swallow, ce se revărsau dintr-un *boom box*, erau aproape înecate de ploaia stăruitoare. Uzi pînă la piele, am străbătut alături orașul pustiu, adăpostindu-ne în cele din urmă în ceva ce părea a fi singurul bar din zonă. Barmanul m-a servit cu cafea, iar Fred a cerut o bere. Doi bărbați beau *calvados*. După-amiaza s-a scurs pe lîngă

noi cît timp eu am consumat cafea după cafea, iar Fred s-a prins într-o conversație stîlcită, în franco-engleză, cu tipul cu pielea tăbăcită care era șeful rezervațiilor de țestoase din împrejurimi. Cînd ploaia s-a mai potolit, și-a făcut apariția și proprietarul hotelului din zonă ca să-și ofere serviciile. Apoi s-a ivit o versiune a lui mai tînără și mai ursuză, care ne-a luat bagajele, iar noi am pornit în urma lor la vale, pe o cărare înnoroită, ca să ajungem la noul nostru spațiu de cazare. Nici măcar nu făcuserăm rezervare la vreun hotel – și totuși uite că ne aștepta o cameră.

Hôtel Galibi era spartan, dar confortabil. Pe măsuta de toaletă erau așezate o sticlută de coniac botezat cu apă și două pahare de plastic. Istoviți cum eram, am dormit, cu toate că afară începuse iar ropotul neîndurător al ploii pe acoperișul de tablă ondulată. Cînd ne-am trezit, ne așteptau boluri cu cafea. Soarele dimineții era puternic. Am pus hainele la uscat în curtea interioară. În maroniul gălbui al tricoului lui Fred se topea un mic cameleon. Am înșirat pe o măsută tot ce-am găsit prin buzunarele noastre. O hartă fleșcăită, chitanțe jilave, fructe făcute terci, omniprezentele pene de chitară ale lui Fred.

